

Még olyan országokban is, ahol a szekularizáció a lakosság legnagyobb részét érintette, ott is lehet vallási oka az etnikai konfliktusnak. Jugoszlávia erre nagyon jó példa. A szétesése után kitört háborúkat nem az eltérő vallás jegyében vívták, a szerbek, a bosnyákok és a horvátok azonban eltérő vallású népek, ebből fakadóan eltérő kultúrával is rendelkeznek. A saját – a többi néptől nagyban különböző – kultúra védelme pedig a nacionalizmus felerősödését hozta, amely a központi hatalom meggyengülése után felszította az etnikai konfliktust.

Lehetséges-e azt kívánni egy vallástól, hogy segítsen megoldani az etnikai konfliktusokat? A gyakorlat szerencsére azt mutatja, hogy igen, lehetséges. A vallási alapú etnikai konfliktust, gyűlöletet úgy lehet a leginkább feloldani, hogy megkeressük a probléma gyökerét, ez pedig legtöbbször az előítéletekben, a történelmi emlékekben keresendő. Az előítéletet pedig legjobban úgy lehet eloszlatni, ha megismerjük a másik felet, tanulunk róla, és tanulunk tőle, közben pedig mindkét fél gyakorolja a minden vallás által vallott megbocsátást. Az egyházak vezetői a legtöbb esetben ehhez jó partnerek, konkrét konfliktusok megoldásában pedig sokszor közvetítőként működnek közre. Kisebb részben sajnos maguk a vezetők kreálják a problémákat, mélyítik el az ellentéteket szüklátóköriességük miatt, akkor nagyon nehéz a konfliktus feloldásának folyamata. Napjainkban a római katolikus egyház vezetője, II. János Pál pápa maga jár az élen abban, hogy párbeszéd jöjjön létre az egyes egyházak között, nagy gondot fordít az ismeretszerzésre, és gyakorolja a bocsánatkérést, emlékezzünk csak arra, hogy a protestánsoktól és a zsidóktól is bocsánatot kért az egyház által ellenük elkövetett bűnökért. Ezenkívül minden lehetséges fórumot felhasznál az etnikai konfliktusok feloldása érdekében, minden érintett felet buzdít a probléma megoldására, a tárgyalások megkezdésére.

Mindezekből milyen következtetést vonhatunk le a vallás és az etnikai konfliktusok tekintetében? Egyértelműen azt, hogy az etnikai konfliktusokban jelen van a vallás a többi tényező – gazdasági, politikai, etnikai – között. Gyakran a mélyebb okokat, főleg a gazdaságát, elfedve indokként hivatkoznak a szembenálló felek a vallásra. Vannak olyan esetek is, amikor egy vallás újjászületése során felgyülemlett energia szabadul fel egy etnikai jellegű konfliktusban, ez napjainkban az iszlám világ jellemzője. Az iszlám fundamentalizmus szélsőségei átpolitizálták a vallást, annak nevében harcolnak. Ez a politikával átítatott ideológia azonban messze van a valódi iszlám vallástól. Sokan szenvednek emiatt, reméljük nem sokáig.

Biczó Krisztina

Magyarország etnikai kisebbségei. Egy mintaország törekvése az Európai Unióba

Stiegnitz, Peter: Etnische Minderheiten in Ungarn. Ein Musterland für Minoritäten will in die Europäische Union. = Osteuropa, 2001. 6. no. 723–732. p.

Az osztrák szerző a hazánkban élő etnikai kisebbségek helyzetét, lehetőségeit és az európai uniós tagságra törekvő Magyarország kormányának és lakosságának a kisebbségekhez fűződő viszonyát mutatja be röviden. A tanulmány a következő témákat érinti:

1. Magyarországon a hivatalos statisztikák összesen 13 kisebbséget tartanak nyilván: bolgárok (5000), cigányok (700 000), görögök (4500), horvátok (90 000), lengyelek (10 000), németek (220 000), örmények (4000), románok (25 000), rutének

(6000), szerbek (5000), szlovákok (110 000), szlovének (5000) és ukránok (2000). Ezek a nemzetiségek az ország területén szétszórva élnek, tehát nem lehet területi koncentrációról beszélni egyikük esetében sem. A „nemzetiség” fogalma itt nem jogi helyzetet (vagyis állampolgárságot) jelent, hanem egyfajta szubjektív etnikai hovatartozást. A hivatalos megfogalmazás különbséget tesz *nemzeti kisebbségek* és *etnikai kisebbségek* (rutének, cigányok) között, kiemelve ezzel azt a különbséget, hogy ez utóbbiak nem rendelkeznek „háttérrel”, vagyis önálló nemzetállammal. Ugyancsak magyar sajtóosságként említi a szerző, hogy a „roma” elnevezés helyett a „cigány” megjelölés a hivatalos.

2. Az etnikumokkal kapcsolatos jogi háttér az 1993. október 20-án hatályba lépett Kisebbségi Törvény szabályozza. Ez egy keret törvény, amely lehetővé teszi a kisebbségek fejlődését, bünteti az etnikai hovatartozás miatti munkahelyi diszkriminációt, és lehetővé teszi a kisebbségi önkormányzatok számára gazdasági társaságok alapítását is. A kisebbségekkel kapcsolatos jogi kérdések az Igazságügyi Minisztérium hatáskörébe tartoznak, míg a bevándorlással és a menekültügygel a Belügyminisztériumban külön hivatal foglalkozik.
3. Az asszimiláció egyre erősödő tendenciát mutat Magyarországon. A hivatalos álláspont szerint az „asszimiláció” fogalma nem a kisebbségekre nehezedő társadalompolitikai nyomást jelent, hanem társadalmi helyzetük javítását, egyfajta „presztízs-ajándékot” (ti. hogy a magyar nyelvet és kultúrát magáénak vallhatja minden Magyarországon élő etnikum). Ami tény, a kisebbségi gyermekeknek mindössze 5%-a jár nemzetiségi iskolába, és csupán 15%-a kéttannyelvű intézménybe. Ennek fő oka az anyanyelvű tanárok és a tankönyvek hiánya. Ez alól csak két etnikum jelent kivételt: az egyik a szerbek, akik „dacból” (is) küzdenek nyelvük és kultúrájuk fennmaradásáért, mivel a vajdasági magyarok is ezt teszik; a másik kisebbség pedig a németek, akiknek nyelve és kultúrája főleg az intenzív magyar–német kereskedelmi kapcsolatoknak köszönhetően nagy népszerűségnek és közszeretnek örvend. Ezenkívül a német kisebbség az egyetlen, amely jelentős külföldi támogatást kap Németországból, az olaszországi Dél-Tirolból és a romániai németektől (érdekes módon Ausztriából nem).
4. A kisebbségekkel kapcsolatos legnagyobb problémát a cigányok helyzete jelenti. Amint már utalt rá a tanulmány, egyetlen hivatalos elnevezés a „cigány”, noha ez az etnikum több kisebb csoportból (roma, szinti, lovára, bea stb.) áll, és mindegyik saját dialektussal rendelkezik. A leg súlyosabb gondot azonban az jelenti, hogy a cigányok társadalmi integrációja szinte lehetetlen. Ennek több okát is említi a szerző:
  - A diszkrimináció már az iskolában megjelenik. Az általános iskolákon kívül több gimnáziumban is külön „C” (= cigány) osztályok vannak, ahol csupán érettségivel rendelkező oktatók tanítanak, nem diplomás tanárok.
  - A munkaerőpiacon szinte csak alkalmi és segédmunkát kaphatnak.
  - Gyakoriak a sérelmekre történő rendőri túlkapások.
  - A börtönökben a rabok fele cigány származású, annak ellenére, hogy ennek a kisebbségnek a bűnözési aránya megfelel a magyar átlagnak (6%).
 Helyzetük javulására talán reményt adhat az Európai Unió 30 millió euróval támogatott „Phare roma-integrációs programja”, illetve az a tény, hogy a pécsi Janus Pannonius Tudományegyetemen 2000 őszétől önálló Romanológiai tanszék kezdte meg működését.
5. A kisebbségek asszimilációja indirekt módon, a nemzetiségi önkormányzatok megléte ellenére történik Magyarországon. Ezt bizonyítja az is, hogy az önkor-

mányzati és a területi választások nincsenek különválasztva, így nemcsak a kisebbségek tagjai döntenek a saját önkormányzatukról, hanem minden választásra jogosult állampolgár. Ezenkívül a kisebbségek bekerülése a Parlamentbe az 5%-os ún. „küszöbszabály” miatt szinte lehetetlennek tűnik. Erre megoldást a küszöb csökkentése jelenthetné, mint ahogy ezt a németországi Schleswig-Holsteinben is megtették.

6. Új jelenséggént élük meg Magyarországon az egyre növekvő migrációt. Ez főleg a szerb, a román és az ukrán bevándorlók számának növekedését jelenti. A hivatalos statisztikák 5 kategóriát különböztetnek meg a migrációval kapcsolatban: menekültek, bevándorlók, hazatérők (ezek vannak a legtöbben: 39%-ot tesznek ki), legális vendégmunkások és illegális vendégmunkások (8%). Elmondható, hogy az ország lassan, de biztosan a bevándorlók és a menekültek célországává válik. Amíg ugyanis 1996-ban összesen 1200 kérelmet nyújtottak be, addig 1999-ben ez a szám már 11 000 volt. Igaz ugyan, hogy ebből a 11 000-ból összesen csak 313 esetben volt pozitív a hivatal döntése, mivel a kérelmek közel 70%-át illegálisan Magyarországon tartózkodók nyújtják be.
7. A magyar népesség létszáma évi közel 0,5%-kal (vagyis évente 40-50 000 fővel) csökken. 2050-re a mostani alig több mint 10 millióról akár 8 millióra is lecsökkenhet az ország lélekszáma. A kormány a Szociális és Családügyi Minisztériumon belül egy munkacsoportot hozott létre a probléma kezelésére. Ennek a munkacsoportnak egyik elképzelése szerint a népesség fogyását évi 50 000 bevándorló befogadásával lehetne megállítani. Ez a terv azonban számos akadályba ütközik. Az elsőt az ország korlátozott teherbíró-képessége jelenti, amely évente maximum 15-20 000 bevándorló befogadását teszi lehetővé. A második akadályt a mindehhez hiányzó infrastruktúra jelenti. A harmadikat pedig a magyar lakosság egyre növekvő idegen-ellenessége. Közvéleménykutatások szerint ugyanis az 1992-ben regisztrált 15%-kal szemben 2000-ben a lakosságnak mintegy 38%-a kategorikusan elutasítja „idegenek” befogadását (és ez a „hazatérőkre” is vonatkozik). Ez a nézet különösen a társadalom alsóbb, szegényebb rétegei között terjedt el. Ugyanakkor, nem magyar specialitásként ugyan, de azt is meg kell említeni, hogy amilyen vehemenciával küzdenek a magyarok a szomszédos országokban kisebbségben élő „honfitársaik” jogaiért, olyannyira nem örülnek, ha ezek a magyarok egy jobb élet reményében el akarják hagyni szülőföldjüket, és Magyarországon akarnak letelepedni („Éljenek jól, de a saját szülőföldjükön!”).

A tanulmány végkövetkeztetése az, hogy a kisebbségek Magyarországon politikai és gazdasági szabadságban élnek, emellett azonban egy folyamatosan erősödő asszimilációs trend is megfigyelhető. Ennek megfelelően a jövő egy *intrakulturális* magyar társadalom felé mutat, ami a *multikulturalizmussal* szemben kötelezően elvárja az ország területén élő valamennyi etnikumtól a magyar kultúrával való azonosulást. „Kifelé” tehát minden kisebbségnek magyarnak kell lennie, befelé azonban megtarthatják saját identitásukat és kultúrájukat.

Vadász Rezső